

TEME

GRAČANIČKI GLASNIK
časopis za kulturnu historiju

Broj 54
Godina XXVII
Novembar, 2022.
[str. 13-18]

© Monos 2022

Rad po sposobnostima

Hafiz Ibrahim Mehinagić

(Jedan osvrt iz 1929. godine – i danas aktuelan)

Redakcijska napomena:

Sada već daleke, 1929. godine, gotovo stotinu godina od vremena u kome živimo, u sarajevskom polumjesečniku "Novi Behtar" – najpopularnijem listu bosanskohercegovačkih muslimana (Bošnjaka), objavljen je osvrt hafiza Ibrahima ef. Mehinagića iz Gračanice, pod naslovom "Rad po sposobnostima". Mehinagić je u to vrijeme bio relativno mlad šerijatski sudac na službi u rodnome gradu, ali i društveno angažirani intelektualac. Potaknut stanjem u bošnjačkome društvu i muslimanskoj zajednici Bosne i Hercegovine, te u to vrijeme izraženim prijedorima i sukobljavanjima tzv. vjerske i svjetovne inteligencije, Mehinagić je u ovome članku, posebno naglasio stav i načela islama o postavljanju na rukovodeće funkcije i mjesta, koja nalažu da se to provodi isključivo po kriteriju lične sposobnosti i stručne kvalificiranosti. Mehinagić u ovom tekstu upozorava da se dešavaju "i takovi paradoksi, da jedan hodža bez ikakove bankarske ili trgovačko-privredne sprema sjedi u upravnom odboru jedne veće banke, a bankovni činovnik opet da daje savjete, kako se imade riješiti naše autonomno, te vjersko-prosvjetno i vakufsko mearifsko pitanje." Upozorenje na lošu praksu u takozvanom kastroviranju, koje navodi Mehinagić – po mnogo čemu nas podsjeća na današnje vrijeme i slične pojave u društvu, da ne kažemo paradokse. A šta tek reći za poplavu tzv. "analitičara", koji na TV ekranima i u kolumnama samouvjereno objašnjavaju i tumače svaku moguću temu, pojavu, proces ili problem u društvu, bilo da je on političke, sociološke, ekonomske ili ma koje druge prirode (uglavnom, najčešće iz oblasti za koju dotični nemaju nikakvu stručnu spremu). Zbog svega toga, čini nam se više nego prikladnim podsjetiti na ovaj tekst, držeći da on u svojoj osnovnoj poruci nije nimalo izgubio na aktuelnosti. Naprotiv.¹

¹ O životu i djelu hafiza Ibrahima Mehinagića: Edin Šaković, *Hafiz Ibrahim ef. Mehinagić – prilog životopisu*, Gračanički glasnik, god. XVI, br. 32, 2011., 22-58.

Editorial note:**Work according to one's own abilities (a review from 1929 – still relevant today)**

In the now already very distant year of 1929, almost a hundred years from our time, in the Sarajevo semi-monthly magazine "Novi Behar" – the most popular newspaper of the Bosnian Muslims (Bosniaks), a review of Hafiz Ibrahim Mehinagić from Gračanica was published, under the title "Work according to one's own abilities". During that time Mehinagić was a relatively young Sharia Judge serving in his hometown, but also a socially engaged intellectual. Motivated by the situation in the Bosniak society and Muslim community of Bosnia and Herzegovina, as well as the controversies and confrontations of the so called religious and secular intelligentsia, Mehinagić particularly emphasized the position and principles of Islam regarding the appointment to leadership positions and callings, which dictate that these should be carried out exclusively on the basis of personal ability and professional qualifications. In this text Mehinagić also warns that "such paradoxes also occur, that an imam without any banking or business training sits on the board of directors of a major bank, and that the bank clerk is busy giving advice on how to solve our autonomous, religious, educational and waqf-mearif issues." The warning against such bad practices in the so called staffed, mentioned by Mehinagić, in many ways reminds us of today's times and similar phenomena in society – to not call these out outright as paradoxes. And what to say about the sheer mass of so called "analysts" on our TV screens or in our columns, who confidently explain and interpret every possible topic, phenomenon, process or problem in our society, whether it is political, sociological, economic or of any other nature (and mainly in a field in which the concerned analysts have no professional background). Because of all this it

seems more than appropriate to remind us of this text, keeping in mind that it has not lost anything of its relevance in its basic message. On the contrary.²

*

"Bog vam zapovijeda, da povjerene vam stvari i poslove predajete i podjeljujete onome, kome pripadaju."

—Kur'an

Jedan od temeljnih principa šeriatskih u pogledu ovozemskog života jest citirani ajet Kur'ani-kjerima. Po tom principu podjela rada među članovima islamske zajednice ima da se izvršava tako, da svaki posao pripadne onome, ko je osposobljen i dostojan za dotični posao. Takova podjela rada među članovima islamske zajednice jest dužnost, kojom je Islam zadužio svoje šljedbenike.

Današnji vijek kulture traži za svaki posao stanovitu sposobnost i stručno obrazovanje,

2 On the life and work of hafiz Mehinagić: Edin Šaković, Hafiz Ibrahim ef. Mehinagić – prilog životopisu, Gračanički glasnik, god. XVI, br. 32, 2011., 22-58.

a za izvjesne poslove i savršeno stručno poznavanje stvari. To pravilo, koje danas vrijedi za sve grane posla među kulturnim i naprednim narodima, isto je ovo pravilo, kojeg bi se mi muslimani morali pridržavati slijedeći šeriatske propise.

U početku Islama, kada su se udarali temelji islamskoj državi i kasnijem njenom gospodstvu, toga se principa pridržava svugdje, gdje se cijeni vrijeme, intenzivan rad i stručna sposobnost. Sam Muhamed (a. s.) vršio je podjelu rada među svoje drugove (as-habe) na taj način, da je postavljao na razne položaje lica, koja su svojom spremom i vrlinama dostojna bila tih položaja. Pri tome nije nikada odlučivala familijarna pripadnost, niti vanjska forma (kijafet), pa ni doba života. U potkrepu toga navešćemo jedan primjer:

Kada je Resulullah s islamskim četama osvojio Meku, centar dotadašnje idolatrije, podijelio je tamošnjem svijetu opću amnestiju, učinio potrebite mjere sigurnosti i postavio na razne položaje dostojne osobe. Pri povratku u Medinu, u to veoma kritično doba, kada su se nezadovoljni elementi mogli ponovno organizovati i zaprijetiti novom poretku u državi, postavlja on valijom Meke jednog mladića iz porodice Omejevića, amidžića hazreti Osmanova. To je bila novost i iznenađenje za elitu mekansku. Ali sprema i radinost, spretnost i pravičnost toga mladića odlučilo je, da padne na njega tako važan izbor. I kroz kratko vrijeme taj je valija svojim čestitim i savjesnim radom pribavio opće simpatije Mekelija.

Postavljanja oslobođenih robova na važne položaje najbolji su dokaz, kako se konsekventno držalo principa ehlijeta. Toga su se strogo pridržavali i prva dvojica halifa hazreti Ebu-Bekr i Omer.

Ali već za vrijeme trećeg halife hazreti Osmana islamski princip o podjeli rada, naročito važnih državnih funkcija bi uskojeban. Počeli su se bili postavljati na važne državne položaje ljudi, koji svojim sposobnostima i zaslugama nijesu odgovarali tim položajima.

Pri tom je više puta odlučivala i pripadnost onoj porodici, kojoj je pripadao halifa h. Osman. To nije moglo dugo potrajati, a da ne izazove revolt u narodu. Tako i bi. H. Osman pade žrtvom toga revolta. Nasta kasnije bratoubilački građanski rat sa svim onim strašnim posljedicama. To bješe uzrokom da padne žrtvom h. Alija i da se kasnije islamski svijet razdvoji u „sunije” i „šije”. I do dana današnjega, uza sva nastojanja, nije uspjelo velikanima islamskim, da te opreke izglađe.

To nam je najbolji primjer, do čega dovodi slučaj, kada se ogriješi o ona temeljna pravila i principe, bez kojih nema stvarna rada niti napretka u jednoj društvenoj zajednici.

*

Život bosansko hercegovačkih muslimana u zadnjih nekoliko decenija isprepleten je mnogim događajima, koji su ostavili duboke tragove u nazorima i u životu njihovu. Ti su događaji uzburkali dotada mirni i jednostavni život muslimana i počeli buditi u njima uljuljane i uspavane energije. Na tom buđenju sudjelovala je i radila inteligencija i vjerska i svjetovna. Ali taj rad inteligencije nije bio sistematski organizovan, i za to uspjesi ne mogu da zadovolje. Jedan letimičan i površan pogled dovoljan je, da se dobiju podatci i dokazi, zašto je rad inteligencije slabo uspijevaao pa i danas slabo uspijeva.

Inteligencija, vjerska i svjetovna, podijeljena je u dva tabora. Razlika u njihovu mišljenju velika je. Nazori na svijet u tolikoj su opreci, da se to jasno osjeća i u privatnom životu i saobraćaju, pogotovo u javnome radu. I onda nije nikakovo čudo, da se taj nesklad i oprečnost u mišljenju i nazorima osjeća i u njihovu djelovanju u narodu.

U zadnjih nekoliko godina tretiraju se u štampi razna pitanja, koja zasijecaju u život muslimana. Traže se načini, kako da se udesi rad i pospješi napredak. Mnogi novinski članci, brošure i rasprave dovoljan su dokaz, da nema skladna i staložena mišljenja niti među ulemom, a niti među svjetski obrazovanom inteligencijom. Svi osjećaju, da je

potrebno raditi, intenzivno raditi na budućnosti i pridizanju masa. Svi se slažu u tome, da bez napretka u prosvjetnom pogledu nema uspješna rada ni u drugim pravcima. Ali ko da radi, šta i kako da radi? U tome se mišljenja razilaze. A o sistematskoj podjeli rada vrlo malo, skoro nikako se ne vodi računa.

Pri svemu tome najgore je to, da se mnogi inteligenat, i vjerski i svjetovni, miješa u one stvari, za koje niti je po svojoj stručnoj spremi niti po svom zanimanju pozvan, da u tim stvarima daje svoja mišljenja i savjete. Hoće svako da imade riječ i da se njegovo mišljenje

kao ispravno usvaja. A ovamo svaki taj inteligenat, kada se neki laik i nepozvan miješa u njegov posao, spreman je da odbrusi: „Stoj, nijesi za to osposobljen, to nije tvoja struka niti fah, i za to nemoj da se pačаш u te stvari!”

Tako bi i trebalo da bude! Gdje je još mogao da liječnika zamijeni u praksi jedan sudija, ili veterinara jedan šumar, bankara jedan hodža, učitelja jedan težak, advokata jedan zanatlija i t.d.?! To, naravna stvar, ne bi smjelo da bude, ali mi kao da hoćemo i takovu probu napraviti, dok na mnoge položaje postavljamo ili izabiremo lica, koja svo-

jim obrazovanjem i stručnim znanjem nijesu dorasla za tih položaja.

Kod nas je redovna pojava, da se svjetovna inteligencija miješa i u one stvari, koje traže stručnu vjersku naobrazbu, a vjerski obrazovana inteligencija i u one poslove, o kojima vrlo malo ima ili uopće nejma stručnoga znanja. Kod nas se dešavaju i takovi paradoksi, da jedan hodža bez ikakove bankarske ili trgovačko-privredne spremlje sjedi u upravnom odboru jedne veće banke, a bankovni činovnik opet da daje savjete, kako se imade riješiti naše autonomno, te vjersko-prosvjetno i vakufsko mearifsko pitanje. Pri tom se ide tako daleko, da se i stručno obrazovanom staležu niječe stručna sprema i zagovara sudjelovanje laičkih elemenata i ondje, gdje im uopće ne bi smjelo biti mjesta. Kao da naše vrhovno autonomno i vakufsko-mearifsko tijelo nije vrvilo tim laičkim elementima! Kao da baš laicizam u pojedinim strukama rada nije jedan od glavnih uzročnika našoj stagnaciji.

Najglavnije pitanje, koje je na tapet izbačeno, a o kojem se mnogo govori, raspravlja i piše, jest pitanje naše vjersko-prosvjetne autonomije, reorganizacije vakufsko-mearifskih tijela i vjersko-prosvjetne ustanove. I u tim pitanjima mišljenja su oprečna. Jedni bi tu reorganizaciju izveli ovako, drugi onako a imade i takovih mišljenja, da bi se ostavilo sve po starom, pa nek vrijeme pokaže, što je najbolje i najkorisnije da se uradi.

Velimo, da Islam ne poznaje klerikarizma. Prema tome onda nema po Islamu ni lai-

cizma kao pojma nasuprot klerikalizmu. Pa zašto onda zastupati mišljenje i insistirati na tome, da se u upravljanju s vakufskim dobrom dade vlast i laičkim elementima?

Islamska šeriatsko-pravna nauka je tačno fiksirala, na koji način se imade upravljati pojedinim vakufima, te kako i u što se imadu trošiti prihodi pojedinih vakufa. Kao i u svakom poslu tako i ovdje ima da vrijedi princip „ehlijeta”. U rukovanju jetimskim i vakufskim dobrom taj se ehlijet naročito naglašava. Iskustvo nas je valjda naučilo, koliku su štetu vakuf i islamska zajednica pretrpjeli, što su se, iz bilo kojih razloga, važne vjersko-prosvjetne i vakufsko-mearifске funkcije povjeravale nespremnim, neiskusnim, nestručnim pa i nepoštenim licima.

Islam poznaje ehlijet,³ a ne poznaje klerikalizma i laicizma. Pogotovu Islam ne dozvoljava, da se pojedinci dovedu na visoke položaje protekcijom ili radi uhljebija. Islamska inteligencija je po Islamu dužna, da među sobom izvrši raspodjelu rada tako, da svakom zapadne onaj posao, za koji imade najviše znanja i stručne spremlje.

Islamska zajednica treba za sve grane javnih poslova poštene, spremne, iskuse i valjane ljude. Takove ljude dužna je islamska zajednica da nađe i povjeri im te poslove, ako neće da ostane griješna kršćić propis Kur'ana: *Innellahe jemurukjumenteddul-emanatilla ehliha.*

3 Ehlijet = sposobnost.

